

УРАН ХОМДУГ КИЖИЛЕР

Элэв кат чыдалар бурун-гаар Эрин. Тестин ус-шевер-леринин аразында Эремаа дээр угбай мугалып турган. Бандыг-ла бир оза хевирин чарам, өскөдөрүннө дөмөй-лөшпөс хептиг болуксай бер-ген кижиле ала-ла суй-белек-тиг, чугай-сооттуг чед бээр. Ол шагда дааранмас херэжөн киж-жи ховар турган шикшай ийик. Ынчалдаа-даа тергини шевер ол кижинин уран холдарынын даарат каан хеви чөрлө онза-гай турган дийир.

Ындыг ус кижилер ам кай-дал? Бодавыже, райондарда амырал хандырылган комби-наттарда болбайт аан. Чонга ачы-дуза чедирер албан-херекти ам мөөнөзөн. Ынчанга өскөдөрүннө дөмөй чыгыс хепке куттурган дег хеп ке-диксөөн (чугле чаа мода хер-ек!) кижиле ам ол комбинатка чед бээр. Че, харын, шуут-ла дорт ынча дээрке кайын бэлүрд аан: кижинин херге-дөөн, алаа таарышкан хеп магазине үрүгүчү-ле турбас болур ийик. Оон ангыла арай эргижирей-даа берген болза, ам-даа элэв кедип болур хепти кааа септедир боор?

Бо үеңик ус-шевер «Эре-мааларынын» ады-сураа ал-гаан. Олар дээрке, Эринде дааранкычлар Мария Суван-оол, Арамаа Маскыр, Долгар Соян, идик дааракчыны Серемби Серендук олар-дыр. А Тес-Хемде...

Самагалдайла амырал хандырылган комбинаттада ажил килин түдүк тур. Че-терини он улуунда дааранкы-чыларын үнери машина-ларынын даажы-биле чаржа-лашкан, идик дааракчылары-

нын масказы токулаан, баш таарыкчызын электрлийг хачыны «хөөмөйи» бадарган. Манаар зал бичи-даа курут турбас. Көп турар кижилер-нин хой кезин аныктар («Көш чүвүр даардып каан кижиле мен, доозулан иргиз бээ», «О, сөөн жакелди чаракын, ала» дээн чугаалар-даа ды-налыр).

Бухгалтерия өрөөндине дыналып каан турар самбын даажы ажил-ишчи шимээге болуун үзүүн кирип турду. Өрөөндүн ээни бухгалтер Га-ли-на Ликтапан комбинаттыг ажилынын дугайында чугаа-лап бээрин диледи.

— Онда мактангып чүве-вис чок, ынчалдаа-даа нийти-лааныс күүсөдип турар улус бис — дээт, ол херек са-зынгарып тыва тыртып алгаш, самбыныга санап, күүсөд-дөдөн хууларын үндүрүп ор.— Социалисттик хуулаага ап тур-гаш, мынча дээн бис: про-дукция бүдүрүшүн болгаш сайтарыннын планларын де-кабрь 27-ге чедир 106 хуу күүсөдип, нийтиги-биле ачы-дуза чедирерин. 27500 рубль түгөт ботталгырар.

— Чылым улуг кезин, 8 ай эркен, ам хулаа-ге күүсөттиринин курлавы-ры тургустунуп келген боор аа?

— Ийе, планда ажыр 500 рубльге ачы-дуза, чедирер дээн бис, ам сес айларын түнели-биле планда дөрт чүс ажыр рубль мурнаашкыны-дыр. Азы план 18,2 мун рубль турган болза, херек кырында 18,62 мун болган.

— Комбинатта кандыг ажилдарын кылып турарыл база кайы цех өки амылда-

гыл? — Панда көрдүгөн саа-рылгандан кирип алар орула-нын чартындаан хой кезини чүгө чалгыс дааранылга цехи кирип турар, сөөлүг түнел-биле алырга, пландыла ажыр барык-ла беш чүс рубльдин продукцияны бүдүргөн. Оон өскө идик кылып, септээр цех, баш таарар, — чурук тырт-тырар кижилер ажыдап тур-дар.

Чонга ачы-дуза чедирер турар чамык адырлар чет-пес ажыдап турар. Парикма-хер В. Диринга доктаамал, кызып ажыдап-даа турар бол-за, планын күүсөдип шыма-ваан. Чурук тырттырар чөй-чөй үе иштинде фотограф чо-гундан ажыдавайып турган болгаш планынга 180 рубль чедирбөөн. Шак, бакынга хе-регдээр нарын техника сеп-тээр мастерлер комбинатта чок. Бо ажыларын база хеп-ти химиктиг арга-биле аштап арылганын Амырал ханды-рылга министрствозунун сеп-теге-туугу үчүстөгү комбинат-тын планынга кириштир кы-лып берип турар. Ынчалдаа-да ол ажилдар пландан хеччээ-лиге чедир кылышкан.

Ынчанга план күүсөтти-рини-даа турар болза, ажилдын багай тазалы бар-дыр. Район-га эржежок чугула мастерлер чедиптес. Ындыг болгашда чонун ачы-дуза педдези долуу-биле хандыртканын турары ол. Баарлар тыпас, ындыг түрүбө кижилер өө-рөтпөс — мындай байдал кыл чыл улуг үргүчүлөп келген. Бо чылым өөрөңи чоруккан аныктар — быжыкчылар, дааранкычы, баш таарыкчы-болур.

Дааранкыла цехинин хоо-чунары, мурнакчы мастер-лер чылдын-на анык кижиле-рини бодунун мергежилге өөрөйип ап туралар. Бо чы-лын ады кижиле мастер атты чедип алган. Уш-дөрт чыл бу-рунга-ла өөрөңгөчө кирип турган аныктар ам мер-гежилдер мастерлер аларган. Чижек кылдыр Зол Чамзырай-ны (чурутка солагай талаанын-да) болгаш Юлия Сейдины ай-тып болур. А оларын куш-ажыччы өздөдөнгө улуг сал-дарын чедирер мурнакчы дааранкычлар Раиса Аягоз, Чогуу Диртий-Уруг, Дүкөй Кара-оол, Долгар Саян, Поли-на Бадин оларын аттары районда сурагылы. Шак мы-ндыг ишчи кижилерин ачы-зында беш чылдын шиптир-лиг үшкү чылынын социали-стик хуулаагелери күүсөттирер дээринге бүзүрүл.

А. ДЕМБЕЛЬ.
Фотоу авторнуу.

ДЕЛЕГЕЙ до Хүннероо

ЛУИС КОРВАЛАННЫ ХОСТААРЫН СОВЕТ КИЖИЛЕР НЕГЕП ТУР

Чилинин шериг эрге-чагыргалары чаа араатаныг үлгөдүшкенин кылган: чурут-туу сурагыг куруне болгаш политингт амылданчы, Чилинин Коммунисттик партиясынын Чилине секретары Луис Корваланын туулуп, ону шериг трибуналыне шилчидип берген.

СЭНП Төп Комитетинин меделелинде чугаалап турары болза, ужуру-дурум чок, араатаныг кара-туразында үлгөдүш-киннерге СЭНП ТК шиктирлим-биле уду-

ланмышаан, делегейин бүгү-ле демократ-тыг болгаш депшилелиг күштерин Чили-нин демократтарын камгааларынче, Луис Корваланын шаажылаарында болгаш алаа удуу кандыг-даа үлгөдүшкенин кыл-гырынга уауулаарынче кыйгырып турар.

Ол ышкаш Совет Эвилелерин хой-ниити органдарында Чилинин Коммунисттик партиясынын Чилине секретары, сенатор Луис Корваланын деп-дараан хостаарын (СЭТА).

ЛУИС КОРВАЛАННЫ АМЫ-ТЫНЫ АЙЫЛДА

НЬЮ-ЙОРК. (СЭТА). Ин-формация агентледеринин Сантьягодан дыналып турары-биле алырга, Чилинин Коммунисттик партиясынын Чилине секретары Луис Корваланын тууду хоругдаанын болгаш шериг трибуналы дээр чөйрө кара хоулуда дамыдып- бергенни дугайы Чилинин шериг эрге-чагыргазы чарлаан. Ынчаарга ол шериг трибуналы дээр шаажылаачы чөйрө дика хой чили патриоттарын өздүрүп шиктени билдиргил болот.

Улуусу чакыс элдин бө-лүгүнө кирип турган партия-ларын удурутчулары-биле кады чили үмөзөңгө Луис Корваланын дилеп турар кижилерин даажыгына кырген турган деп информация агентледери сентябрь 29-та дыналаткан.

НЬЮ-ЙОРК. (СЭТА). АКШ-тын Коммунисттик партиясынын национал даргаы Герри Уинстон болгаш АКШ-тын Коммунисттик партиясынын Чилине секретары Гас Холд олар Чилинин Коммунисттик партиясынын Чилине секре-тары Луис Корваланын шериг эрге-чагыргазынын шаажы-лаарында удуулаанын кыл-гыс калба кампаанын эге-дөрүнчө кыйгырганар.

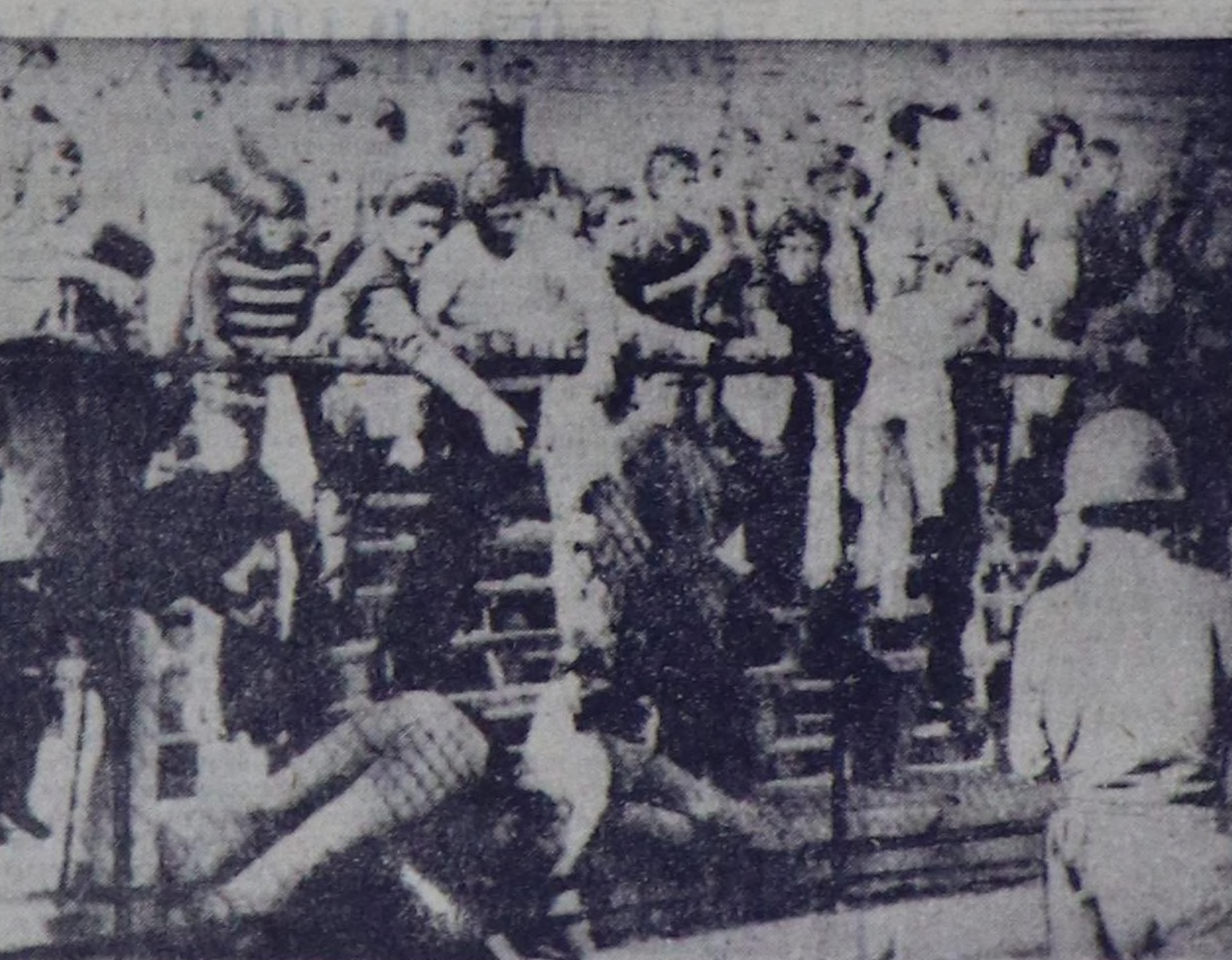
Г. Уинстон биле Г. Холдун бо талаа-биле тускай меде-лелинде чугаалап турары: «Луис Корваланын тууду хо-рутдаанын болгаш ону ше-риг трибуналынын хоулуга кырген дугайында дыналыг дээр-ге оон амы-тынын улуг айымыга таарышканы оол-дур». Чилиде демократи-яны буза шаап, президент

Франциянын бүгү демократ-тары, Чилинин өлкүртөрү Л. Корваланын бодуну удуу-лаа хостала дээт демес-ляне сөөлүг каш ол чыл-дарда найы хире чөйрө ээлеп келгенин ык билер, ынча-га ону тууду хоругдаанын олар удуулаанын, оон хостал-гыз дээт үчү сазып турар-лар. Амгы дээт саткынчы генералдар Л. Корваланын,

Франциянын бүгү демократ-тары, Чилинин өлкүртөрү Л. Корваланын бодуну удуу-лаа хостала дээт демес-ляне сөөлүг каш ол чыл-дарда найы хире чөйрө ээлеп келгенин ык билер, ынча-га ону тууду хоругдаанын олар удуулаанын, оон хостал-гыз дээт үчү сазып турар-лар. Амгы дээт саткынчы генералдар Л. Корваланын,

Франциянын бүгү демократ-тары, Чилинин өлкүртөрү Л. Корваланын бодуну удуу-лаа хостала дээт демес-ляне сөөлүг каш ол чыл-дарда найы хире чөйрө ээлеп келгенин ык билер, ынча-га ону тууду хоругдаанын олар удуулаанын, оон хостал-гыз дээт үчү сазып турар-лар. Амгы дээт саткынчы генералдар Л. Корваланын,

Франциянын бүгү демократ-тары, Чилинин өлкүртөрү Л. Корваланын бодуну удуу-лаа хостала дээт демес-ляне сөөлүг каш ол чыл-дарда найы хире чөйрө ээлеп келгенин ык билер, ынча-га ону тууду хоругдаанын олар удуулаанын, оон хостал-гыз дээт үчү сазып турар-лар. Амгы дээт саткынчы генералдар Л. Корваланын,



ЧИЛИ. Шериг хунтазы Сантьягода Национал стадионну хоругдал лагерин кылып алгаш, ында ам мун-мун кижилерин тууду турар. АП-СЭТА-нын фотоу.

МОЗАМБИК ПАТРИОТТАРЫНЫ ЧЕДИИШКИНИ

Мозамбикта хостаар фронтун (ФРЕЛИМО-ну) патриоттары хостага дээт португал колонизаторларга удуу чепсектиг демесиде тос чыл мурунда эгелзөн.

Африканын муруну талаа-зында бо португал колония — Мозамбиктиг — жок удуу дөмө-лөшкөндө даан болуп турар. Автоматтарын, мино-метарын даанташкыныны хулуу-да, дүне-да соксаан, ФРЕЛИМО-ну даанчылары чурутту тос мөкүзүнүн бе-жине идесейип дайында-лып турар. Сөөлүг айларда чурутта хостагалып ишчээ-кини күчтөген дугайын фронтуну шериг меделери херелесип турар. Эрткен чыл да патриоттар португал ко-лонизатор армиянын 2300 сол-дадын уузкаан, дайынын 120 боттарына пункуу-ун үргөздөн, 49 самбоду бол-гаш вертолетин дүжүр атып, план халдаашканын даан бир митинге ФРЕЛИМО-ну даргазынын ораакчылы Марселлину Душ Сантуш «Мо-

замбиктин хамааты бүрүзү хостуг чуруттар, амылаар, өөрөйи эргелик болуу дээт чаа күрөңненин үдөшкөндө хосталган райондарда туру-луу турар бис деп чугаалаан. Патриоттарын чурутту турар национал-хосталгыг демес-ля бо сорулганы чедип алы-рынга база чыгыртып.

Патриоту күштерин удуу-туучулары чурутту португал колонизаторларын дарламдан бурду хостаарынын сорулга-ын иштиндеги нарын база билеп турар. Порту-галия Мозамбикте 50 муу солдаты офицердин армияны тургускан, чыл төпчүлүгө чедир оза база он мун сол-датты чуруттар дээт. Португал колонизаторлар, империалист-тик удуу күрөңнөткөн шер-иг болган сан хөө дөмө-лөшкөндө уламын харын колонизатор мөчүр, да-



Совет Армияга турсаалды Софияга тургуснаш болгаш скульпторлар болгаш архитекторлар совет улустун өлгөн чок алдарлыг маадылыг чорун оон биле мөңгөйип көргүс-кен. Хүлөрдөн болгаш гранит даштан бүтөн ол улуг турса-наалды фашисттер дарлаан чурутта хостаанын соонда баш-тайгы чылдарда Болгариянын найысылалында дартууга тургускан. «Хостакчы Совет Армияга өөрүп четтирген болгаш улустан» деп бижилгелди ол турсаалдын белгилешинде кылган.

ЧУРУНТА: турсаалдыг нийти хевир. В. ЯННОВТУН фотоу. (СЭТА-нын фотохроникасы).

КУБА НАЙЫСЫЛАЛГА МИТИНГ

ГАВАНА. (СЭТА). Куба ажилчы чоннарын ад пөт-терегеи органдарынын — революцияны камгааларын комитеттерин тургусууна дээр 13 чыл оюнга болгаш чил-улус-биле эп-сеткил кат-тыштырылаанын халыкка-лыг массалык митинггай куба найысылалдыг. Революция шөлүгө болган.

Кубанын Компартиясынын ТК-нык бярги секретары, Ре-

К. ТАНАКА АНГЛИЯДА

ЛОНДОН. (СЭТА). Япония-нын премьер-министры К. Та-нака сентябрь 29-та Англияда албаный алы-чоруу кылган чед бөргөн болгаш премьер-министр Х. Хит-биле база англи чакантыг өскө-даа не-гизилери-биле ужурашып, саясат-экономика, даштын политингт алырлар талаа-зы-биле чугаалажышкынар-га база кол чөйрө ээлээр.

НАТО-нуң шериг белеткели

БОНН. (СЭТА). Сентябрь 29-та НАТО-нуң шеригтер-лиг дайычы өөрдөй-гези эгелзеп болган оон үезинде АКШ-тан ГФР-же Англиянын неке-лди 11 муу хире солдаттарын болгаш түс-чүс толга шериг дөмө-лөшкөндө оон шериг ужуруту. Улуг чыг дайы-лаар самолёттарын чыгаш-гылары ГФР-де көп хонуп-кан.

ШААНДАКЫ ҮЗЕЛИ-БИЛЕ

МИОНХЕН. (СЭТА). ХДС партиянын Баварияда салбы-ры — Барын Германиянын Христиан-социал эвилел (ХСЭ) партиясынын алаа бол-ган сьезинде Европада поли-тиктик байдалдыг эканитар-лык кудейи турары, туштук-туг чурутту чыгарышкыны-нынга чаа-чаа шаптыкташ-кыларын кылдырыче чурут-ду пөтөргөн. Барын Гер-маниянын көдөргөй өнөзө-рек «ауызгазы» Штрауска баштаган ол ХСЭ партия бо-лаа Германиянын Федератив-тик республикасында дараа реалсыг илеттерини ша-лаалдан тура-ла чөлөңгөйи бооп келген. Ол партия Совет Эвилел-биле болгаш өскө-даа социалист чуруттар-биле ГФР-нин аразына халылаа-

Чоокну хуверде АКШ-тан экедөгөн шериглер каада болгаш барын-герман шериг кектерин-биле каттыгып ал-ган чөйрө кырынга дайычы өөрдөй-гези кылдыр. Солдаттарын бичип тура-ры-биле алырга, ол дайычы өөрдөй-гези-биле чөйрөлөштүр НАТО-нуң Атлантикага бол-гаш Союу далайга далай ше-риглерин дайычы өөрдөй-гези база болур деп турар.

Чоокну хуверде АКШ-тан экедөгөн шериглер каада болгаш барын-герман шериг кектерин-биле каттыгып ал-ган чөйрө кырынга дайычы өөрдөй-гези кылдыр. Солдаттарын бичип тура-ры-биле алырга, ол дайычы өөрдөй-гези-биле чөйрөлөштүр НАТО-нуң Атлантикага бол-гаш Союу далайга далай ше-риглерин дайычы өөрдөй-гези база болур деп турар.

Чоокну хуверде АКШ-тан экедөгөн шериглер каада болгаш барын-герман шериг кектерин-биле каттыгып ал-ган чөйрө кырынга дайычы өөрдөй-гези кылдыр. Солдаттарын бичип тура-ры-биле алырга, ол дайычы өөрдөй-гези-биле чөйрөлөштүр НАТО-нуң Атлантикага бол-гаш Союу далайга далай ше-риглерин дайычы өөрдөй-гези база болур деп турар.

Чоокну хуверде АКШ-тан экедөгөн шериглер каада болгаш барын-герман шериг кектерин-биле каттыгып ал-ган чөйрө кырынга дайычы өөрдөй-гези кылдыр. Солдаттарын бичип тура-ры-биле алырга, ол дайычы өөрдөй-гези-биле чөйрөлөштүр НАТО-нуң Атлантикага бол-гаш Союу далайга далай ше-риглерин дайычы өөрдөй-гези база болур деп турар.

ЭРТЕЖИ КАДАРЧЫ

Алдым күстүг эгези. Серини салгын өртөн, кежээ кижини чаагын бо-ла соолаш кылдыр суйбай бергилээр. Кышка бе-леткелерин түнелинин үеи сентябрь бо-ла болгай, эң-ле беримчелиг, чымштыг ай.

Эртерин дургаа кезек-кезек чокпак тал, теректер, хадымчылтар хаажылай үн-гүлзөн кийиндиктиг чилге хемчигеш Шагаан-Арыг улуг акымы Улуг-Хемде далажып, шудурткайып агып чыдыр.

Бо өртөн шынал-ла дээрин кылайтыр чулгуу каан-на чүве, чангыс-даа булут көзүл-бес. Мындыг аас эртөн Арга-лыктын даанын сүүр бажында үнүп кээрге, кижинин херээ улам холап, сагыш-сеткили чайгаар сергеп кээр. Кай-наар-даа көргөс, бүгү-ле суур-лар, кемчигештер, арга-ары-лар мыа бо алышта ышкан, кайтамчыг чарам. «Улуг-Хан» советтун Арыг-Бажы сүт-ба-раан фермазы бо чайын база-ла Дон-Теректе чайлаан. Кызыл тутуг, ажил-ишчи кижилер-лиг ферма ам хемин солагай талазында.

Эрес-кежээ саанчылар эр-тен өртө туруп, саалдаже да-лажып эгелзөн.

Дайын артыны ийини ош-сигени тергине-н, артында-ла аргынагы, меде хоуы үнүлдөн. Даг өрү элзөн бедий бээр, кадар-сиген туушкак хөвөн-не. Районда социалист-чарышка каш уаза тилекти бооп келгенеринин бирээи, хоочун кадарчы Төмүр-оол Өнөрөич Түлүштүг хуала-хуала, ак шокар, шилги чузунуг хей иектери дем-не, эргетинин беш шакта, даг эгелзед чатгыла бергилзөн. А чөйрөй алды чыл иштинде мал малдап ону кала-рып келген кадарчы баа-ла дем-не тейин шыпшык сир-тинде алындан дүшкөш, шөлзөн таабылап олур.

Кадарчыга орта ужуражы бердим. Ынчан чай чүве. — Иектерини ош бажы

хап, улчувайып турары чөп болур ийин — дээт, кадарчы менче көрүп, хулуумүргөш: — чүгө дээрке дүне тамчыкта-нып удуу, дыштанып алгаш, ам өртөнги серинде шөлзөн меннип туралары ол-дур ийин, боларнын. Кулугурла-рын база дыка кажар болбас ийикпе. Хүн — ний бээрге шаашкап, маастар амыртас-тап эгелзеп бээр, оон калында кадар-оттугун сусалдыры база дөгөт. Ынчанга өртөнги, ке-жээки серинини чөп ажылаа-ры чугула. Ийде, саар иек-терин чогуу ой-шаанда мын-чаар оларлап чачыктырып алырга, улам эки. Сүзү албек-даа, хонг, үскүр-даа болур — дээт, кадарчы холууна шыгы-н көрдү. «Иектин сүзү ды-лында» дээр-ле чөп-тур ийин» деп бодамышаан. улам хөөрөжиксөөн айтырды.

— Силерин фермада мур-накчы саанчыларын көздөп турарынын чылдаганы ын-дыр аа?

Кижим чырымы чырташ дээт, «кайын ындыг боор» дээн хевирлиг хол чангы-дыр:

— Бодап-даа көрүнөм: бистин мурнакчы саанчысы Дугар Эник-кысы ап көрөзү. Ол ам он ажыг чыл кызы-мак ажыдап турар. Чылда сүт саар планы 1600, а алган хулаагези 1700 литр болгай. Бедик хулаагези саанчы бо-дуну күзөли-биле алган. Кажан кижилер күш-жаады боттары меделерди-биле хуа-дузеп, берген сөзүнге ба-харысалгыч болуп эгелзөн-дө, бергенери мынал-ла ажып эртер боор-дур. Бо саанчы чыл планын ам удавас күүсө-дү чыгады берди, а ынды-лар бисте кайы хой — дээт, ол менче чоргаарал-биле көрдү.

Шынал-ла 26 чыл дургу-ауна аш Түлүшке кандыг бергелер таарышпаан деп. Бети дээр-ге халгыт кызы, хат-шуурганы, илги кааны, чазс-чашканы, чазык бөрүзү

дээт чөрлө ийинини малынга таважыр аймыл-ла хой. Ону ол ажып эртин келген. Оон ангыда мал кадарар кижиле эң-нөшкенин бөдүн дуза чеди-рер аргазын база билди алы-ры чугула деп. Төмүр-оол Өнөрөичинин чугаалап ора-нынга кижиле каттышпас арга-жок.

Хейге макталдыг кадарчы-нын эжи, азы ийиги кадарчы анык эш Дөңгүр-оол Көк-оол ийи чыл улаштып ажыдап ту-рар. Нийтиги-биле 283 саар инектен чангыс-даа хорачка болбаан. Шутту менди дорук-кан баазааларын семес-шым-раа аажок, дешкилежип ту-рар. Чүгө дээрке, чөйрө олар-ла-дырындаан ангыла, холук-саалыг чөмөй база немей бе-рип турарында. Даанган ма-лынга бо чире хынамчалыг бо-лурга, кыштан хур ажында турары чөп.

...Кежээки саалда. Учөгичи коммунист Сүрүң-оол Хо-валыгын түнелин соңууга-дым. Саанчы бүрүзү чылда ор-тума-биле 1250 литр сүт саар турган болза, бир инек-тен-не 1600—1700 литрин саарын хулаагези, бөгүнгө че-дир 1320 литр сүтү саап алган. Саанчыларга 13—19 инек тос-тус оонаштыгылаан. Оларын ий тергинеиери: Ду-гар Эник-кыс, Мария Хо-валыг, Нураат Өлчей, Ма-лышпаа Эремаа, Екатерина То-мүр-оол, Мария Сүктермаа, Кара-кыс Сүрүң-оол болгаш өскөдөр-даа.

Ынчанга ферма эргелек-чид Чаш-оол Кызыл-оолдан эгелзеп, коллективтин бүгү ийчилери дуржулгалыг кадар-чыга өөрүп четтиргенин иле-дип туралар. Чүгө дээрке, мурнакчы кадарчы Төмүр-оол Түлүш тоску беш чылдын шиптирлиг үшкү чылынга болуун чаагай удуу-хуууун сеннеп тураларын бирээи-дир.

С. САНДО.

E. TAHOBA

Фотозу А. ДЕМБРЕЛЬДИИ.

